

Cankarjevi „Hlapci“ na Šentjakobskem odru v Ljubljani

25. septembra so naši agilni Šentjakobčani otvorili letošnji gledališko sezono. Predstavljaljo so Cankarjeve „Hlapce“.

Uvodno besedo pred predstavo je govoril zaslužni predsednik dramskega odseka gosp. Binter. Izbrpno je očitral pomen Cankarja za naše slovo, dotikajoč se le najpomembnejših detajlov njegovega življenja kot človeka. Iz citatov pisatelja samega nam je podal verno in nazorno sliko njegove neadomestljive veličine ter pokazal vrzel, ki nam je zazijala ob njegovem preranem grobu.

Siedila je uprizoritev drame. Ako na kratko in le v splošnem ocenimo rešitev te celo za rutinirane poklicne igralce težavne naloge, moramo priznati, da so Šentjakobčani odrezali naddiletantsko dobro. Poznala se je slehernemu igralcu skrbna priprava in nesebični trud, a režiserju strokovnjaška roka.

Župnik g. Košaka se mi je zdel izmed moških ulog podan najslabše. Ne bi delal sramote kateremukoli gledališkemu odru, daš župnikova umerjena zunanost na odru ni odgovarjala povsem pisateljevemu namenu, ki ga nekje označuje kot rejenega, trebusastega, skratka z vsemi vidnimi, udobje in telesno blagostanje, prikazivojimi znaki vsakega duhovnika - politika. Toda v korist v ostalem izvrstno podani župnikovi ulogi in izri sami, je bilo vsekakor umestno in bolje žrtvovati karikirano zunanost. V ostalem je bil župnik i v maski i v dikciji, ki je vredna posebnega povdarila, umetniško dovršeno delo.

Pri Jermanu se je gosp. Karusu poznalo, da ga je stala uloga obilo požrtvovalnega truda. Vendar se nisem mogel ubraniti vtiša (kljub temu da sta se i on i režiser potrudila do skrajnosti), da izbira g. Karusa za uloge prvih ljubimcev ni posebej. Za bohemična - sanjaveca, učitelja Jermana, tega večnega, tipično Cankarjevega idealista, ki kljubuje gnihli realnosti od začetka do konca, mora biti tem lastnostim podajajoča se zunanost, katerih inknarnost je Jerman tvori, conditio sine qua non. Ozkogruden, bled, bolehal po svoji konstituciji in naravi — morda edinole z izrazitim, od časa do časa razvemaiočim se poledom, navdušujočim in prepričevalnim, takorekč suggestivnim o priliki fanatičnega idealnega vnosa, a plahim, skoro sentimentalnim povodom trepetnega izlivanja svojih najfinimih emocij in doživljanj. G. Karusa izključuje od uspešnega podajanja te pesniške uloge njegova vse prezdrava, vse preveč robustna, krepko možgast in telesno zvravje izkipevajoča, po se tako dovršeni maski in še tako izumodulirani dikciji neustajljiva individualnost. Tem manj ob strani Lojzke, h kateri se še povrnem.

Izmed ostalih moških ulog moram izreči brezpogojno pohvalno priznanje cmežnarju Hvaslje: gosp. Lavrič je s to ulogo drugarji župniku tako preseneljno vro, da si bolj karakterističnega, posebejbenega paragrafskega vršila „visežca“ ukaža skoro ne bi mogel misliti. Izpeljal je svojo ulogo, poglbovši se do skrajnih detajlov in tipičnih podobnosti s takim pristnim doživljenjem, da bi mu s težavo našli med Šentjakobčani para.

Na četrem mestu je cmenili dobro podano igro Komarja gospoda Klemenčiča, ki mi je pa v prvem dejanju ugajala bolj, nego v naslednjem in nemalo pripomogla večeru do uspeha.

Kalander gosp. Gnidovca se mi je zdel nekam premalo „kovaški“; nekoliko robačjeji in z bolj dialektičnim izgovorjanjem nekam priučeno zvenelich besed, bi se bil bolj uveljavil in pripomogel do povdarila evojeega značaja iznad gostilniškega miljeja sosedov. V končni sceni gostilniškega dejanja se mi je zdel malce neroden cvunbacičelij.

Dobro je ustvaril gosp. Smerdu svojeega beba. Pijanec „Picka“ je primerno obeležil gosp. Blazič.

Da do kraja ocenim najdovršenejše strani podajanja „Hlapcev“, moram preiti na ženske uloge. Poleg Anke goč. Petelinove je ob strani najboljših in med prvimi omeniti Lojzko goč. Varkovske. Če se ne motim, je med Šentjakobčani doslej še nisem opazil in ako je bila Lojzka debutni nastop te nove nadarjene moči, moram Šentjakobčanom k tej novi pridobitvi le čestitati. Glavna ženska uloga je bila do najmanjših detajlov doživljena — predstaviteljica svoji ulogi, preko - diletantsko kos s svojo odlično igro. Edino, kar je poslušalec mottlo predvsem v zaključnem dejanju, je bilo žumenje nemirne galerije, ki je bila natrpna v premajhni dvorani. Običajne treme začelnih nastopov pri Lojzki skoro ni bilo opaziti in je njena v najrahljeje potankosti izizelirana igva zrastle preko poslednjih prizorov v naravnost vzorno kreacija, kar je številna publika v natrpni dvorani primerno sama priznala mladi, nadebudni umetnici s poklonitvijo skromnega šopka.

Geni (goč. Zagarjeva) in Minka (goč. Spendetova) sta izpolnila z dovoljnim uspe-

hom svoji učiteljski ulogi, istotako Kalandrova žena, ki je bila morda le glasovno premalada in premalo kmetiška (goč. Spendetova).

Jermanova mati (goč. Slaparjeva) je z dobro masko in igro zadovoljivo izdelala svojo epizodno ulogo.

Tudi vsi ostali igralci in igralke so po svojih močeh skrbno in ambiciozno izpolnili svojo nalogo in pripomogli „Hlapcem“ do veljave tako, da se lahko Šentjakobčani z upravičeno zavestjo primerne oddolžitve Cankarjevemu spominu ob njegovi petdesetletnici in z neomajno vero na neizogibne še večje uspehe podajo mirno na nadaljno plodonosno kulturno delo.

Jozlejev jubilej v Veliki jami

V letu Gospodovom 1776, na dan rojstva preblašene Device, v veselem jutru in samotnem planinskem kraju so našli pod snežniki na trati tik ob Veliki jami človeka, čigar dušo je zakopal v peklenški ogenj sam živi vrag, ki so še danes po 150 letih križamo pred njim. Duša je pa bila last Omanovega Jozleja, potepuha, kvartača in pesnika, ki se je zadrževal skoro vse dni v staroslavni Mojčnikovi gostilni v Rutah. Tam je sedela in nekrščansko popivala zbrana družba oznikov, tovorečih preko Korena; rokovnjačev, prečičih na boljše klijente, nego so bili pijani vzniki; domačih pijančkov, ki so z vinom in žganjem preganjali neveselne skrbi; ušvih malharjev, ki so donšali kot zanesljivi reporterji novic iz kranjske dežele in Korotana. Vso družbo je pa zabaval Omanov Jozle z svojimi kvantami, s čudnimi pesmami, ki se jih je sproti izmišljeval, in s citiranjem, ki je bil v njem tako izvežban, kakor da so ga učili sami angeljci božji in sv. Cecilija. Denarcev mu ni zmanjkalo nikoli, in čimbolj je pil, tembolj so žvenketali srebrni tolarji v žepu njegovih oguljenih irhastih hlač. In so rekli, da je v zvezi z vragom in je zapisal dušo bognavarjuju. In se niso motili. Ko so ga našli jutraj na veliki praznik mrtvega kraja Velike jame, so videli na njem znamenja črnega vrage. Glavo je imel zasukan nazaj, obraz mu je bil ves začrnel in v žepu mu je tital mesto tolarjev rdeč podlessek, legitimacija samega živega huduha. Hitro so ga zagrebli, a mu niso postavili na grob niti križa niti običajne ablice, ker niso hoteli razburjati vrage in ga „ražiti“.

A črni vrag se je od dneva Jozlejeve smrti nasečil stalno v Veliki jami. Vsako noč so ga videli opolnoči in bežali so pred njim najzakernejši rokovnjači, ki se niso bali niti divjega borovskega birača Lorenča, še manj pa njegove puške, nabite s trikrat v blagoslovljeno vodo vrženo svinčenko. Bognavarju je sedel v podobni prijaznega, srčkanega škrate na trati sredi Velike jame. S ploščato venčico je mešal po razgrnjeni rjuhi, kjer so se v svitu božjih zvezd in dobrovoljne lune svetili zlati cekini, ki jih je bilo toliko, da bi jezero slovenskih literatov z njim do smrti živel v najlepšem razkošju. Škrat je prepeval čudno pesem, seveda v peklenškem jeziku, ki ga ne pozna živ kristjan. Bil je dobrovoljček, da bi ga dandanes vsaka ljubljanska dama in gospodinja z veseljem mesto slinaste kuža k pritisnila na svoje predražestne grudi. Zato se pa čudim, da so se ga bali Rutarjani, ki so bil že od nekaj hrsti in so z najgorjimi rokovnjači živeli v najlepšem miru in prijateljstvu. A bilo jih je vendar le strah, ker so skrbeli bolj za blagor duše kakor za lastno telo. Posebno pa po nesrečni, pogrešni smrti rajnega Jozleja, ki je bil potepuh nad potepuhi. Nemarnež je gotovo popival v božjih nočeh s samim bognavarjujem. Kolikokrat so ga pač našli v ranem jutru v travi ob Veliki jami; pijan je bil kot Turček v rdeči Turčiji, a je bil odšel sinoči trezen od Mojčnika in niso videli pri njem nobene steklenice. Zato pa so vedeli, da je popival s samim bognavarjujem in so se zato križali še bolj, če so morali ponoči po cesti mimo Velike jame.

A čudno — z rdečim škratom so se nasehile v Veliki jami še druge zle moči. Ves kraj je postal strašen. Smreke, rastoče gosto po Veliki jami, se niso zgenile niti v vetru, ki je rezko vel vsako noč, a ni bilo slišati njegovega zateglega glasu. Dasi je rastle tam najlepša trava, vendar živine ni hotela blizu in se še dotaknila ni sočne trave. Med zelenjem niso skakale ptice in nikdar ni bilo čuti njihovega petja. Vso širno, pol kilometra dolgo jamo, ki se razteza ob cesti pod Martuljkom prav do samih Rut, je po Jozlejevi smrti zasedla peklenška sila s svojo strahoto. Vzniki so

mižali in se skrivali na vozovih, ko so ponoči vozili mimo po cesti proti Korenu; konji so se tresli in se potili in se niti prhniti niso upali. Rokovnjači niso hoteli nikoli mimo, ampak so se plazili rajši onkraj savskega proda ob živih pečinah pod Srednjim vrhom. Čudno luči so se zibale nad Veliko jamo in so švigale strahotno med črnimi smrekami. Tu in tam se je oglasil rezek žviž, zajokalo je kakor boro dete na materinih prsih in se zasmejal kakor dekle, ko se vda nasilnemu fantu. Turnova Mina je videla tam resničnega sv. Alojzija, pa se ga je ustrašila; Kekljeva Marjana je videla otročiča v plenicih, a je bežala pred njim; stara devica Marija, ki bi bila vzela menda samega vrage za moža, je videla tam najgoršega fanta, a je letela kakor srna in je do smrti ostala devica. Rajnki Peternevec je srečal najlepšega divjega kozla, a ga ni pograbil; Ziljanov Simen je slišal in videl najlepše orglice, ki so pele kar same, a je pobegnil pred njimi; in še celo pijanček Bretanja, ki je korajžen in nasekan kolovratil skozi Veliko jamo, je pobegnil pred orjaškim sodom, iz katerega se je cedilo dišeče, ce kinasto vino, da ga slajšega ne toči niti srčkana Ivanka pri Slavcu v Kranjski gori. Ni čudno, da se je za vsemi temi in sto drugimi ljudmi smejal dobrovoljček, rdeči škrate, ki je mešal cekine na rjuhi sredi Velike jame in v peklenškem jeziku prepeval poskočno popevko in mu je z basom sekundiral nekdo drugi, ki po mnenju Rutarjanov ni bil nihče drugi nego potepuh, kvantač in pesnik — Omanov Jozle, ki se ga danes z žalostjo spominjamo o priliki praznovanja stoipetdesetletnice njegove nekrščanske smrti.

Velika jama igra v življenju ljudstva pod Martuljkom veliko vlogo. Živo je preslikana v vsaki povesti in pravljici iz starih, pradavnih časov. Pozabljeni so že vsi umori in ubojstva, ki so se zgodili v Veliki jami; sprinele so že davno, davno slikovite in zanimive table, ki so stale na gosto ob samotni cesti pod Martuljkom in kjer so vsaki umetniki z otroškimi, kurioznimi potezami naslikali grozovite dogodke. A spomin na rdečega škrate, veselega dobrovoljčka, ni izginil iz sro vsških očancev. Kadar sede v topli grelci in se jim iz čedre vijejo najlepši dimi, mislijo nanj in jim je žal, da ne meša več zlatih cekinov na beli rjuhi v Veliki jami. Zakaj že precej let ga ni videl nihče več. Groza je pobegnila iz Velike jame; strahov ni več; veselo brsté tam zelene smreke in dehté najlepši ciklami. V zlatih jutrih prepevajo zdaj tam najveselejši ptici. Noči so še samotne, a vendar prijazne kakor drugod. Nič več ni prikazni in pijančki zaman čakajo, da se jim prikaže orjaški sod, iz katerega se cedi cekinasto vino, da ga slajšega še nikoli ni točila srčkana Ivanka pri Slavcu v Kranjski gori. Rdeči škrate, prijazni dobrovoljček, je izginil — bog ve zakaj in bog ve čemu...

Danes se pa nemara spet prikaže. Zakaj danes je minilo prav sto in petdeset let, odkar je bila v peklu pokopana duša nesrečnega Jozleja, ki je naš Faust in katerega čudovito življenje je še popolnoma neznan. Zgodovinarji se ne brigajo zanj in se niso brigali; literator je bil do zdaj petnajsta vas in drama se še ni napisala o njem in naš Faust je pokopan s svojo dušo vrcd, dasi je zaslužil, da se ga proslavi na isti in mogoče še na boljši način.

kot je nemški narod proslavil svojega Janca Fausta. Mogoče bodo te vrstice, ki jih pišem v spomin stoipetdesetletnice smrti Jozleja, slovenskega Fausta, nekoliko pripomogle, da pošten znanstvenik preišče čudovito življenje čudovitega moža. Glavne podatke o njem pa dobi v moji knjigi, ki zaradi neverjetno visoke slovenske kulture že ne verjetno let zaslužen netiskana spi v zasluzeni ljubljanski tiskarni...

Josip Vandot.

Razno pleteno blago
fine nogavice, ženska ročna dela
priporoč najceneje 10499
J. Podboj, Ljubljana, Sv. Petra cesta.

SVETOVNI PATENTI
„ZEPHIR“
Neugasljiva peč z zračno kurjavo

10 kg drv greje sobo nad 24 ur
Najcenejšo in najbolj zdravo kurjavo proizvaja
BARZEL, trgovina z železino d. d.
„ZEPHIR“ oddelek za peč v Subotici.
Zahtevajte cenik!
Zastopstva in skladišča v vseh večjih mestih države! 206

OTVORITEV 10. OKTOBRA T. L.

Naznanilo.
Cenaj občinstvu vljudno naznanjam, da prevzamem z 10. okt. t. l. staroznansko Ogorevčovo trgovino v Slovenskih Konjicah, katero je dosedaj imel v najem g. Vinko Šerak.
Trgovino bom popolnoma preuredil ter založil z novim in svežim blagom. Razume se, da bodo cene vseh tovarniških zvez in svežega blaga najcenejše in konkurenčne.
Na zalogi bom imel veliko množino manu fakturnega blaga iz čeških in angleških tvornic, galanterijo, vse špicerijsko in kolonijano blago, sortirano železino in vse, kar se je dosedaj vodilo v tej trgovini.
Zagotavlja oč najsolidnejšo in točno postrežbo se pripravoram za mnogobrojni obisk z odličnim spoštovanjem
Mihajlo Lapuh, Slov. Konjice 93.
Otvoritvena prodaja
po znižanih cenah! 10943 a

Moč osebnega vplivanja
Dopisna šola (pod vodstvom v inozemstvu diplomiranega strokovnjaka) za pouk v **hipnotizmu, sugestivni tehniki, osebnem magnetizmu** i. t. d. Prvo pismo na ogled! Uspeh zajamčen — sicer povračilo honorarja. „Veda in znanost“, Celje, Razlagova ulica 8. Dopisna šola. 10499-a

Najstarejša parketarstva trdnica
Ferdo Primožič
LJUBLJANA, Trnovski pristan 4
se priporoča za dobavo in polaganje vsakovrstnih parket, hrastovih in bukovih deščic. Popravila in struženje starih podov. Delo solidno. 189 Cene zmerne.

Ocarinjenje
vseh uvoznih, izvoznih in tranzitnih pošiljk oskrbi hitro, skrbno in po najnižji tarifi 211
Rajko Turk, carinski posrednik, Ljubljana, Masarykova 9 nasproti glavne carinarnice.
Vse informacije brezplačno!

Modni salon
z **klobuki**
E. Djukanovič
LJUBLJANA
Sv. Petra c. 27
poleg hotela Tratinik
priporoča svojo bogato zalogo **filc in baržunastih klobukov** po najnižjih cenah.
Popravila Spatni oblike 161 Prekrojenje

Proda se
3-40 m visoka in 2-80 m široka lesena stena z vratni pripravna za pregrado hodnikov dalje 1 okno za verando ali hodnik visoko 2-10x170 metrov širine z 6 posebej odpirajočimi se okni.
Istotam se proda 1 zlezen štedilnik, 1 žel. peč, 1 stoječ ogledalo pripravno za krojače in fotografe.
Poizve se v Beethovnovi ulici 6 pritičje desno.
Ia Trapistovski sir domači kg Din 20—
Ia Tilsiter sir kg Din 25—
Ia Grojer sir kg Din 25
Pošilja po povzetju mlekarja
Karlo Laznicky, Dežanovac Slav.

Pozor! Pozor!
Rentabilno industrijsko podjetje v Sloveniji išče večje število **krajevskih zastopnikov**
Resnim interesentom nudim postranski mesečni zaslužek Din 3000. Cenjena ponudbe je poslati z znakom za odgovor na Oglas. oddel. „Jutra“ pod značko „Din 3000“ 10385

Vi kupite samo „KONTINENTAL“
ker je najboljši in najcenejši pisalni stroj, Samoprodaja **Ivan Legat**, Maribor, Vetrinjska 30 Telefon 434.

Prepričajte se tudi Vi,
da postane Vaša obleka zopet kot nova, ako pustite isto kemično č stili, plisirati in likati v tovarni

JOS. REICH, Ljubljana, Poljanski nas p 4-6
Sprejemališče: Selenburgova ul. št. 3
Postrežba točna 103a Cene zmerne

TOVARNA
na Stajerskem v bližini železniške postaje, obstoječa iz 5 oralov arondiranega zemljišča, vodne sile 30 k. s., žage in tvornice za lesne izdelke se kakor leži in stoji po ceni proda. Vpraša se pri upravi „Jutra“ 10445 a

Kdor oglašuje, ta napreduje!

ZAHVALA.
Za izkazano sočutje povodom prerane izgube najine ljube drage mamice, gospe
Ivane Bayr
vdove posojil. ravnateljca in posestnice
izrekava tem potom najino najtoplejšo zahvalo.
Zahvaljujeva se istotako gg. zastopnikom finančne uprave in vsem, ki so spemili drago pokojnico na njeni zadnji poti.
V Ljubljani, dne 6. oktobra 1926. 10510
Zalujoči Egon in Lea Bayr.

Sukno - Doubl
Kamgarn
za moške obleke.
Velika izbira — ugodne cene
R. MIKLAUC
„Pri Škofci“
LJUBLJANA, Lingarjeva ulica

TRGOVSKA HIŠA
trinadstropna v centru mesta z **KRASNI MI TRGOVSKIMI LOKALI**
2 stanovanji in prostori za skladišča se takoj **prostovoljno proda.** 10507a
Naslov v inseratnem oddelku „Jutra“.

Zahvala.
Ob prebrdki izgubi iskreno ljubljeneega soproga, očeta, brata, svaka, strica itd., gospoda
Mihaela Srakar
postajenačelnika v Semiču
izrekam tem potom najskrenejšo zahvalo za izkazano sočutje in sožalje čč. duhovščini, zastopnikom žel. direkcije, pevskemu društvu Črnopolje-Novomesto, stanovskim tovarišem blagopokojnega ter vsem darovalcem vencev in cvetja. Nadalje se zahvaljujem vsem sorodnikom, znancom ter vsem in vsakomur, ki so rajnega spemili na poslednji poti. Bog plačaj!
Semič, dne 4. oktobra 1926.
10494
Miel Srakar s sinovi.

Pa ugovarjaj, če moreš! Saj jim nisem mogel včasih dopovedati, da avstrijskega jezika ni.
Na podobno vprašanje sem drugič odgovoril da sem Srbini, pa sem slabo naletel.
»Srbini? Pravi Srbini?«
»Ne čisto Srbini, sosedje smo, bolj severno živimo.«
»Hrvat?«
»Blizu Hrvatov, še bolj severno.«
»Tedaj Slovenec?«
»Da, kako pa koznate Slovence, živ krst tu ne ve zanje?«
»Med Trstom in Dunajem živite ali poznate Ljubljano?«
»Seveda poznam, saj sem prav odtam takorekoč.«
Pa je vedela še za neko manjše mesto v Sloveniji in me vprašala, ako poznam nekega Janka, ki je bil dobrovoljec v Odesi in ki jo je učil narodopisja južnih Slovanov.
Marja Ivanovna mi je dejala:
»Vi ste pobožni, že dvakrat sem vas videla, da ste šli v sobor.«
»Zaradi lepega petja hodim, ne zaradi pobožnosti, saj nisem pravoslavčen.«
»Kaj pa ste?«
»Katolik.«
»Ah, Poljak ste. Kako sem vesela, jaz sem tudi Poljka.«

»Ali jaz nisem Poljak, katolik pač, ail Poljak ne.«
»To je vendar eno in isto.«
Spet nisem mogel priti do konca, ostal sem Poljak, ker sem dejal, da sem katolik.
Po prevratu sem še par mesecev ostal v Odesi. Prijetno je bilo in ni se mi dalo stran; domotožje pa je rastle in vsak dan sem čul nove strašne novice iz Avstrije, ki so jih širili vračajoči se ruski ujetniki Grem v vojašnico, kjer so se zbirali ti begunci, da izvem kaj podrobnejšega. Nagovorim prvega, pa mi odgovori čisto češki.
»Kaj si Čeh,« se začudim.
»Ano, Čeh. Pravzaprav Armenec s Kavkaza.«
»Kako pa da govoriš češki, ruski pa ne?«
»Ruski nisem nikoli znal. Pri vojakih sem se v dveh mesecih naučil nekoliko besed. V ujetništvu na Češkem sem pa še to pozabil, češko sem se pa v štirih letih dobro naučil.«
Pozabim, po kaj sem prišel, obrnem se in odidem, armenski Čeh pa me lepo pozdravi:
»Maucta, pane, nazdar!«
Treba se je bilo požuriti domov, sicer bi nazadnje res ne vedel, kaj sem in odkod. A. P.